

Janovka – stav bádání

Dílo: Clavis ad thesaurum magae artis musicae

Do roku 1973 byla T.B. Janovkovi, který je pokládán za autora prvního věcného hudebního slovníku, věnována překvapivě malá pozornost. Jediným českým badatelem a odborníkem na Janovku byl v 50. a 60 letech působící Antonín Burda. Burdova disertační práce (1946), jejíž součástí byl i překlad Janovkova díla, se nikdy nedočkala vydání.

Dalším muzikologem, který se k Janovkovi přihlásil byl Josef Hutter a to v předmluvě ke své organologické práci, kde parafrázuje titul Janovkova spisu (Clavis ad thesaurum instrumentorum musicorum).

Od 60. let se situace kolem janovkovského bádání začíná podstatně zlepšovat. V rozmezí let 1965 – 78 vychází několik zajímavých studií a bádání se začíná jevit jako soustavnější a systematičtější. Navíc je roku 1973 vydáno faksimile - i když zatím pouze jako fotomechanická reprodukce Clavisu z roku 1701 (jednalo se o kopii exempláře, který je uložen v Bruselské Královské knihovně).

Periodika - co se týče těch, které se o T.B. Janovkovi v určitých souvislostech zmiňují, jsou to:

Hudební věda 9(4)(1972), s. 344 - 55

Tomáš Baltazar Janovka – představitel české barokní hudební a vzdělanecké tradice

Tomislav Volek (autor)

V úvodu své stati předkládá Tomislav Volek nástin situace kolem Janovky do roku 1972 tzn.: Jaký postoj k Janovkovi zaujala zahraniční lexikografie a jak ho reflektuje česká hudební věda? Přitom zde Volek poukazuje na fakt, že se u nás tento lexikograf zatím nesešel s příliš velkým pochopením. Jako příklady uvádí krátké třívěté heslo v Čs. Hudebním slovníku z roku 1963 nebo do té doby nevydanou disertační práci Antonína Burdy, která obsahuje i překlad latinského originálu do češtiny. Pro evropskou lexikografii je podle Volka Janovkovo Clavis jednou z nejdůležitějších prací.

Prolistujeme – li zbytek stati, vidíme, že nám podává zajímavé a doplňující informace z Janovkova života a poukazuje na bohatou, ryze českou, hudební tradici v níž Janovka vyrůstal, a která měla na lexikografovo dílo značný vliv.

Hudební věda 2 (1965), s. 672 - 82

M. Vogt a T.B. Janovka: Vogtovo Conclave slíbeným pokračováním Janovkova Clavisu?

A. Burda (autor)

V této studii A. Burda sleduje, do jaké míry je navazuje dílo cisterciáka Mauritia Vogta - Conclave thesauri magae artis musicae na Janovkův slovník.

Srovnává zde způsob vyjadřování obou teoretiků, porovnává některá hesla a zabývá se koncepcí obou děl.

Opus musicum 20(6) (1988), s. 161 - 178

Impulsy studiu o hudbě baroka: nové ze života Bohuslava Černohorského

Kateřina Šulcová

Hned na první straně této studie je autorkou opět kritizována nedostatečná pozornost věnovaná Janovkově slovníku ze strany české muzikologie.

V kapitole, která nese název „*Janovka – učitel Černohorského?*“, prezentuje Šulcová své hypotézy, které připouští možnost, že v době svých studií na pražské univerzitě, působil Černohorský po boku Janovky v týnském kostele. Okrajově se potom autorka zmiňuje i o

tom, že za mnohé podněty, hudební orientaci a snad i hmotnou podporu, vděčí Janovkovi i další východočeši – Brixii, Zach či Seger.

Sborník prací filozofické fakulty H: řada hudebněvědná 20(6) (1971), s. 25 - 42

Janovkas Clavis und die Music in Prag um das Jahr 1700

Jiří Sehnal

Jiří Sehnal hovoří o Janovkově slovníku zejména v souvislosti s poznáním pražské hudby kolem roku 1700. Postupně ve své studii rozebírá obsah Clavisu, přičemž hodnotí, do jaké míry Janovkou poskytnuté informace vypovídají něco o charekteru tehdejší české hudby. Sehnal zde zmiňuje také další teoretické spisy, o které se Janovka opíral. Jedná se zejména o dílo A. Kirchera – *Musurgia universalis* (Řím 1650)

Sborník prací filozofické fakulty H: řada hudebněvědná 17(3) (1968), s. 87 – 98

Notes on the history of musical lexicography in Czechoslovakia

A.Burda: *Thomas Balthasar Janovka: der Furst der Musictheoretiker Bohmens des 17. Jahrhunderts*, **Musica antiqua V: Bydgoszcz 1978, s. 135 – 42**

Co se týče zahraniční muzikologie, tak se jako první o Janovkovi zmiňuje J.G Walther ve svém *Praecepta der musicalischen Composition* (1708). Je to tedy pouhých 7 let po vydání Clavisu. O tom, že Walther z Janovky skutečně čerpal, nemůže být pochyb. Mluví se o tom jednak v publikaci Jiřího Matla z roku 2006 a za všeobecně známé to považuje Kateřina Šulcová ve výše zmíněné studii. Navíc Walther ve svém *Musicalisches lexikon* několikrát na Janovku odkazuje a nalezneme zde i biografické heslo jemu věnované.

Z dalších lexik, ve kterých Janovku najdeme jsou to tyto:

Gerber, E.L: Historisch – biographisches Lexikon der Tonkünstler. Lipsko 1790 – 92

U Gerbera je zajímavostí, že Janovku systematicky zařadil pod písmeno I.. Informace, které nám Gerber podává jsou obsahově téměř totožné s Dlabáčem.

Koch, H.CH: Musikalisches Lexikon. Frankfurt 1802

Zde helso Janovka vůbec nenajdeme.

Dlabač, B.J: Allgemeines Historisches Kunster – Lexikon fur Bohmen und zum Teil auch fur Mahren und Schlesien. Praha 1815

Dlabač kromě běžně dostupných informací z Janovkova života, které uvádí prakticky každý hudební slovník, ve kterém heslo o Janovkovi najdeme, informuje i o obsahu Clavisu.

Dále pak uvádí i místo, kde je uložen jeden z exemplářů z roku 1701 a hovoří o slovníku jako o předloze pro připravované větší Janovkovo dílo.

Wurzbach, Konstant von: Biographisches Llexikon des Kaiserthums Oestereich... (Viz papír) – Není.

D'Elvert CH. R.: Geschichte der Musik in Mahren und Osterr-Schlesien mit Rucksicht auf die allgemeine, bohmische und osterreichische Musik-Geschichte. Brun 1873

Není.

Fétis: Biographie universelle des musiciens et bibliographie générale de la musique. Paris 1835. Druhé vydání z let 1860 – 65

Eitner, R.: Biographisch-Bibliographisches Quellen-Lexikon der Musiker und Musikgelehrten. Leipzig 1900 – 1904

Fétis a Eitner informují v podstatě o tom samém jako Dlabač. Fétis navíc uvádí přibližné datum narození Janovky. Eitner potom udává i místo uschování 3 výtisků původního Clavisu (Jedná se o klášter premonstrátů v Praze, Brusel a Glasgow)

Ottův slovník naučný, 28 sv. Praha 1888 – 1909

Masarykův slovník naučný. Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí, 7 sv. Praha 1925 – 1933

Není.

Pazdírkův hudební slovník. Ed. G. Černušák, V. Helfert a B. Štědroň. Brno 1929 – 1941.

Autor hesla: Vladimír Helfert

Pazdírek ve svém 7 řádkovém hesle uvádí datum narození, dosažené Janovkovo vzdělání, píše o varhaní činnosti v týnském kostele a o umístění jednoho exempláře (v Pražské UK)

Československý hudební slovník osob a institucí (2 sv.). Ed. G. Černušák, B. Štědroň, Z. Nováček. Praha 1963 – 65

Autor hesla: Bohumír Štědroň

ČSHK věnoval Janovkovi jen velmi krátké heslo, které nepřináší žádné zásadnější informace. Za zmínku snad stojí to, že jako jediný v bibliografii uvádí disertační práci Antonína Burdy.

Slovník české hudební kultury. Ed. Jiří Fukač, J. Vysloužil, P. Macek. Praha 1997.

Slovník české hudební kultury nevěnuje T.B. Janovkovi samostatné heslo (je totiž věcný).

Zmínku o něm však najdeme pod termínem lexikografie. Nejde tu však o nějaký vyčerpávající výklad.

Riegerův slovník naučný. 12 sv. Praha 1860 – 90

Riegerův slovník sice neobsahuje text o T.B. Janovkovi, za to však zmiňuje jistého Bohumila Janovku Z kutné hory, u kterého uvádí jako datum umrtí rok 1728.

Brockhaus – Riemann – Musiklexikon. Ed. Carl Dalhaus a Hainz Heinrich Eggebrecht, 1978 – 79

Zde heslo Janovka chybí.

Textově nejrozsáhlejší hesla věnují Janovkovi slovníky Grove a MGG.

The New Grove Dictionary of Music and Musicians. Ed. S. Sadie. London 1980

První odstavec je věnován tradičně Janovkovu životu, je zde uvedeno, že absolvoval svatováclavský seminář, filozofickou fakultu KU a že studoval medicínu, dále je uvedena jeho varhanická činnost v týnském kostele, kde setrval 50 let.

Další část hesla je věnovaná jeho dílu. Autoři zdůrazňují, že Clavis je Janovkovým jediným kompletním dílem (zmíněno první i druhé vydání), přičemž ho rozebírají rozsahově i obsahově včetně uvedení pramenů, ze kterých Janovka čerpal (A. Kircher – ars cantandi, Daniel Speer, Georg Rhau či Adam Gumpeltzhaimer). Nechybí tu ani zdroje, z nichž Janovka čerpal notové příklady. Co se obsahu týče, zmiňuje Grove zejména části o figurální hudbě, tonus a taktus, přičemž poslední je popsána na 50 stranách. Nakonec je zde zmínka o Janovkově pravděpodobně nedokončeném díle *Doctrina vocalis et instrumentalis*.

Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Encyklopedie der Musik. Ed. F. Blume, 1949 – 79.

Autorem hesla v MGG je Martin Ruhnke. Konceptně je heslo velmi podobné heslu v Grove dictionary. Jednu odchylku jsem našel v počtu termínů. MGG uvádí 165 termínů a Grove 170. Obsah Clavisu je v obou velkých slovnících vyložen velmi podobně. MGG ještě uvádí navíc informaci, že na Janovku ve velké míře odkazuje J. G. Walter.